

Nr 278.

Av herr **Sjöblom**, om *skrivelse till Kungl. Maj:t angående åstadkommande av lagstiftning till skydd i vissa avseenden för torpare och mindre arrendatorer.*

År 1914 väcktes i riksdagens andra kammare en motion, i vilken yrkades på en arrendelagstiftning till skydd och trygghet för torpare, bolagsarrendatorer och likställda. Vid behandlingen i riksdagen avlogs likväl motionen. Andra kammaren biföll dock en, av herrar Jakob Pettersson, Schotte och Igel, vid utskottets utlåtande i ärendet fogad reservation, vilken utmynnade i ett förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i frågan. Utredningen har blivit utförd av en kommitté, men något förslag till riksdagen har icke kommit.

Vid 1917 års riksdag framställde herr Lindhagen en interpellation om samma sak. Det svar den dåvarande justitieministern lämnade på interpellationen var endast en förklaring, att torpare och arrendatorer hade så bra, att regeringen saknade anledning att vidtaga några åtgärder för en lagstiftning i den ovan berörda motionens syfte.

Alla de hänsyn, som av 1914 års andra kammare ansågos berättiga och nödvändiggöra ett ingripande från regeringens och riksdagens sida, finnas ännu kvar, blott i mycket hög grad förstörade. Ur humanistisk synpunkt bör omtanken om denna befolkning själv vara anledning nog att genom lagstiftning reglera rådande förhållanden. Antalet torpare och brukare i här ifrågavarande ställning torde för närvarande kunna uppskattas till cirka 60,000, tillräckligt många således för att, för deras egen skull, ägna dem den omtanke från det allmännas sida som rättvisa och billighet kräva, och som alla andra samhällsgrupper göra anspråk på. Denna betydande del

av lantarbetare äro på ett fastare sätt bundna vid jord och egendom än andra arbetaregrupper och ha ännu icke genom egna organisationer höjt sin stämning för bättre villkor. Under och bakom tystnaden förekommer dock ett allmänt missnöje, som icke daterar sig från i går. De enskilda rösterna drunkna i larmet från de organiserades stora strider, och de som närmast skulle höra deras klagan stoppa till öronen så gott de kunna.

De på annat sätt anställda lantarbetarna — statare och daglönare — hava länge klagat över sin ställning även de, men med lika litet resultat. Oorganiserade och tryckta av fattigdom, både ekonomiskt och andligt, som de varit, hava de saknat förmåga att höja sig och förbättra sin ställning. Genom nybildade organisationer och i öppen strid tillkämpade sig dock dessa förra året väsentliga förbättringar i lönevillkor m. m., och ingen torde kunna med fog påstå, att icke dessa förbättringar voro berättigade. Hade dessa fördelar givits tidigare och frivilligt, skulle arbetarfrågan vid jordbruket icke behövt få det tillspetsade läge den nu har fått. Väntar man ännu några år med att vidtaga nödvändiga åtgärder att förändra torparnas förhållanden, komma dessa helt naturligt att använda sig av samma medel som lantarbetarna eller, vad som är ännu farligare, försvinna från landet. Det skulle vittna om en otrolig brist på klokhet och sunt omdöme, om även denna grupp skulle lämnas utan beaktande så länge, att de, med åsidosättande av gjorda överenskommelser, nödgades tillgripa den öppna konflikten i sin strävan för bättre och rättvisare förhållanden.

Den decimering, torparnas antal undergått de senaste åren, bär vittnesbörd om, att förhållandena för detta slags brukare av Sveriges jord äro allt annat än tillfredsställande. De tusentals torp, som redan avfolkats och ödelagts, äro de allra sorgligaste exemplen på svensk jordpolitik. Enklaste och bästa beviset för, hur torparna i vårt land har det, lämnas här genom nedanstående kontrakt, infört in extenso:

Kontrakt.

Till torparen N. N. upplätes på arrende N. N. tillhöriga torpet Solbacken, med cirka 8 tunnland åker jämte dithörande betesmark, beläget i N. N. socken, N. N. län, på följande villkor:

1:a. Tillträdet sker den 14 mars 1909 och upphör arrendet endast vid kontraktsbrott eller efter laga uppsägning.

2:a. Det årliga arrendet är bestämt till etthundrafemtiosex (156) mansdagsverken, (= 3 st. i varje vecka), fördelade efter Gårdens godförmåga på bestämda dagar i veckan. Därjämte skola efter tillsägelse utgöras femton (15) hjälpdagsverken under sommarhalvåret. För överdagsverken, vilka alltid skola utgöras vid Gården, då ej torpets skötsel lägger hinder i vägen därför, betalas:

Under sommarhalvåret maj—okt. månader 2: — kr. per dag.

» vinterhalvåret november—april månader 1:50 kr. per dag.

3:e. Till dagsverkenas utgörande emottages ej annat folk än av god frejd och som kunna prestera ett fullgott arbete.

4:e. Torparen är skyldig att hålla sig och sitt folk vid dagsverkenas utförande med fullgod handredskap, som alltid skall finnas vid Gården, och då eggjärn begagnas skola dessa vid dagsverkets början vara slipade.

5:e. Torparen, som mottager åbyggnaderna enligt tillträdessyn, som hålles snarast möjligt efter förutgången reparation, åligger att städse väl vårda och underhålla byggnaderna. I händelse husrötebrist uppstår vid avträddandet av torpet, är torparen skyldig att kontant erlægga densamma.

6:e. Torparen erhåller utsyning ur skogen till nödig vedbrand, gärdsel och virke till husens underhåll, vilket senare får fritt sågas vid Gårdens såg, emot att torparen verkställer alla körningar av detsamma.

7:e. Alla skatter och onera, av vad namn och beskaffenhet de vara må, skola av torparen gäldas och utgöras.

8:e. Det åligger torparen att efterse och till Gårdskontoret tillkännagiva alla olovliga tillgrepp eller olagligheter, som å egendomens område kunna förövas.

9:e. Med tillfredsställelse ses, att torparen verkställer nyttiga rödningar, odlingar och förbättringar, som av husbonden eller hans ställföreträdare tillatas och gillas.

10:e. Torparen förbjudes strängeligen:

a) att hysa löst folk eller att hos sig låta mantalsskriva andra personer än sådana, som äro i hans lagstadda tjänst;

b) allt svedjande och torvtäkt, all jakt, fiske eller annan djurfångst inom egendomens område, samt, som mera säkerhet och skydd för villebråd, att i regel ej hava mera än en katt;

c) att från torpet bortföra eller under vad förvändning som helst avyttra foder, gödsel, virke, ved eller andra skogsprodukter;

d) att ej utan vederbörligt tillstånd förrätta arbeten eller körslor åt andra än Gården eller dennes underhavande;

e) att innehava eller mottaga annat jordbruk under den tid detta av honom innehaves eller att till annan person upplåta begagnandet av större eller mindre del av torpets mark eller rätt att inbärga därå växande gröda;

f) att emottaga andras kreatur på bete, vare sig på skogen eller i ängar och hagar;

g) att ej utan vederbörligt medgivande utsläppa får å bete;

h) att hava gödsel eller något annat lagt så nära intill byggnaderna, att det röter väggarna.

11:e. Torpet tillträdes med höstplöjda vårländ, motsvarande minst $\frac{4}{7}$ av åkerarealen, och skall torpet avträdas med lika mycket upplöjd jord, därav $\frac{1}{7}$ (cirka $1\frac{1}{4}$ tunnland) skall i god tid vara gödslad och beredd för höstsådd.

12:e. Som tillträdesfoder erhåller torparen 500 kg. 1:ma vallhö och 600 kg. 1:ma halm, hälften vår- och hälften höstsädeshalm, och skall torparen vid blivande avträde från torpet lämna samma mängd 1:ma foder av vardera slaget.

13:e. Detta kontrakt gäller till dess å någondera sidan laga uppsägning skett, men bryter torparen i något avseende mot de i detta kontrakt gjorda bestämmelserna och förbud, har han förverkat detta kontrakt och är skyldig, att vid vräkningssäventyr efter tillsägelse av Jordägaren eller hans ombud senast och utan åtnjutande av laga fardag avflytta från torpet med skyldighet att genast ersätta all den skada han Jordägaren tillskyndat.

Härav äro tvänne lika lydande exemplar upprättade och växlade, som skedde å N. N. 15 nov. 1908.

Namn.

Med förestående kontrakt förklarar jag mig till alla delar nöjd och förbinder mig att detsamma troget efterleva.

Ort och dag som ovan.

Namn.

Bevittnas:

Två vittnen.

Kommentarer äro här överflödiga.

Det förefaller dessutom, som om det vore ett jordbruksnäringens intresse av största vikt att för framtiden få behålla torparklassen kvar vid torpen. Frågan om anskaffande av arbetskraft vid jordbruket har blivit allt mer brännande, och den blir det icke mindre för framtiden.

Genom sina mera ordnade och omväxlande förhållanden ha ju städerna sugit till sig landsbygdens befolkning i sådan utsträckning, att en märkbart absolut minskning av de vid jordbruket sysselsatta på senare tiden ägt rum. I den mån den sålunda till städerna inflyttade arbetskraften kan fullt utnyttjas därstädes, är detta icke så mycket att beklaga, men så är långt ifrån fallet. Under det att arbetslösheten inom industrien är permanent — omfattningen växlande med konjunkturerna — klagas det ständigt på landsbygden över brist på arbetskraft. Detta förhållande har länge varit rådande och ofta förts på tal, utan att något nämnvärt blivit gjort för att råda bot därpå.

Av de gamla hantverkens utövare, för endast ett 25-tal år tillbaka ännu ganska talrika, finnas endast ytterst få kvar på landsbygden. Dessa hava ju naturligen med sitt yrke uppslukats av städernas stora fabriker. Med indelningsverkets indragning har även

det ståtliga arbetarmaterial, som de bofasta soldaterna utgjorde, försvunnit. Medan dessa existerade funnos vid varje rote en eller flera sådana karlar, vilka större delen av året biträdde med arbete vid sina rotar och rusthåll. Nu äro dessa och deras i allmänhet barnrika familjer snart ett minne blott, och landet har förlorat en av de allra bästa reservoarerna, ur vilken det tidigare kunde hämta nya och friska krafter. Med soldaterna ha även stugorna försvunnit, utan att nya kommit i stället, och avkomlingarna ha hamnat i städernas grottekvarnar. Skulle nu även torpare och arrendatorer, på grund av berättigat missnöje, vända landet och landsbygden ryggen, då är det svårt att förstå, varifrån arbetskraft för jordbrukets behov framdeles skall tagas. Det är förvisso bättre för jordbruksnäringsen själv och dess utöfvare, att lämpliga åtgärder redan nu vidtagas för att få behålla denna utmärkta arbetarstam kvar vid jorden, även om detta skulle medföra de största eftergifter, än att i framtiden stå med torpstugorna öde och utan arbetskraft.

Även i samhällets eget intresse synas åtgärder att förhindra förintelse av den kategori arbetare det här gäller såväl som av lägenheterna de bruka vara ur alla synpunkter berättigade. Mycket beklagligt skulle det vara, om dessa, i allmänhet avsides i skogarna liggande, ännu bebodda torp skulle avfolkas, därför att, vid sidan av jordbruket, vår skogshantering, av vilken vårt lands ekonomi så mycket beror, säkerligen kommer att kräva mer och mer arbetskraft för att upprätthållas och utvecklas så som önskligt är. För statens vidkommande synas regering och riksdag hava beaktat detta spörsmål genom att anslå betydande årliga belopp för skapande av så kallade kolonat i ödemarkerna, i huvudsakligt syfte att få arbetskraft till skogarnas skötsel. De enskildas skogar hava givetvis samma betydelse för landets ekonomi som statens och kräva även de en mera omsorgsfull och planmässig skötsel framdeles än hittills. Vår handelsbalans visar varje år, vilken betydelse våra skogar ha som betalningsmedel till utlandet. För att på ett rätt sätt vårda och bruka denna rikedom, om den befinnes i statens eller enskild ägo, är det nödvändigt att se till, att armar icke fattas, därför måste torpens avfolkning genom lagstiftning förhindras.

Det rationellaste sättet att lösa denna fråga vore, att låta torpare och sådana arrendatorer, som helt eller delvis utgöra sina arrenden genom dagsverksskyldighet, få friköpa den jord de bruka, även om detta måste ske genom tvångsavlösning eller expropriation.

Detta gäller arrendatorer hos enskilda och bolag. Torp och lägenheter, lydande under statens domäner, borde helst frigöras från huvudgårdarna och upplåtas mot tryggad ärftlig besittningsrätt till brukarna. I många fall skulle dock en sådan inlösningsrätt kunna medföra mindre önskvärda resultat, medan äganderätt alltid inbjuder och lockar till spekulation, som vad jorden beträffar icke borde få förekomma.

Den säkraste vägen för en lösning av denna del av jordfrågan skulle vara, att staten förskaffade sig äganderätten till alla torp och lägenheter, som nu äro i enskild ägo och utarrenderas mot arbetskyldighet, och upplät dem till brukarna mot besittningsrätt. Härigenom skulle de senares förhållanden kunna tillfredsställande ordnas av staten själv, samtidigt som den säkraste garantien skapades för att en för jord- och skogsarbete duglig arbetarestam alltid finnes att tillgå.

Det är ju även tänkbart att gå fram på olika linjer; detta bör emellertid en utredning kunna giva klarhet om.

Om än så stora ingrepp i en allt för mycket missbrukad äganderätt äro nödvändiga för att här uppnå ett gott resultat, bör denna operation göras och göras snart.

På grund av det anförda hemställes:

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning för åstadkommande av en för hela landet gällande lagstiftning i syfte att trygga torparens och mindre arrendatorers rätt till drägliga villkor och förhindra den ödeläggelse av torplägenheter, som till oersättlig skada för landet ägt rum de senare åren, samt

att om möjligt till nästa riksdag inkomma med förslag i ärendet.

Stockholm den 28 januari 1920.

Per Henning Sjöblom.